

Κάτι άκουσε για τὸ γυμνάσιο καὶ για τὸ Γυμνασιάρχῃ τῆς Σύρας, κάτι ποῦ τοῦ ἐσάλεψε ὅλη τὴν πίστι καὶ εὐλάβεια ποῦ ἔτρεφε πρὸς τὸν γιατροφιλόσοφο τῆς πατρίδας του. Συλλογιζότανε λοιπὸν πῶς νὰ μπῆ κι' αὐτὸς 'ς τὸ Γυμνάσιο. Ἀπὸ δῶ εἶχε ἀπὸ κεῖ εἶχε, εὐρῆκε τὸν τρόπο. Μιά πρωινὴ ἀφίνει ἕνα γραμματάκι ἀπάνω 'ς τὸ γραφεῖο τοῦ προστάτη καὶ συγγενῆ του. Ἦτανε μιὰ ἀναφορὰ ποῦ τὸν παρακαλοῦσε νὰ τὸν βοηθήσῃ νὰ πάγῃ 'ς τὸ Γυμνάσιο, κ' ἐπειτα αὐτὸς νὰ τὸν ξεπληρώσῃ σὰν προκόψῃ. Ὁ προστάτης του, καλὸς ἄνθρωπος, ἐδιάβασε τὸ γράμμα, ἐσυγκινήθηκε, τὸν ἐφώνασε, κι' ἐσυμφώνησε νὰ τὸν βοηθήσῃ. Κ' ἔτσι γλύτωσε ὁ καλὸς μας μιὰ καὶ καλὴ ἀπ' τὸν «Κερδῶ», καὶ κολλήθηκε 'ς τὸ «Λόγιον Ἐρμῆ», — νὰ ποῦμε κ' ἐμεῖς τὸ αἰώνιο καὶ ἀτελεύτητο αὐτὸ ῥητό. —

Ἄς σταθοῦμε ὅμως ἐδῶ λιγάκι νὰ δοῦμε τί εἶδος ἀέρας φυσοῦσε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη 'ς τὴ Σύρα.

Τὸ Γυμνάσιο τῆς Σύρας 'ς τὸν καιρὸ τοῦ Σερούιου ἦτανε κέντρο ἑλληνικοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Ὡς τόσο ὁ ἐνθουσιασμὸς τί δὲν κάνει! Αὐτὸς ἦτανε ὁ ἀληθινὸς βασιλεὺς τοῦ ἔθνους σὰν ἐπρωτοβγήκε ἐλεύθερο 'ς τὸν κόσμον. Αὐτὸς ἐκυβερνοῦσε τὴν Ἑλλάδα, τὴ Σύρα, τὸ Γυμνάσιό της καὶ τὸν ἔξοχον ἐκεῖνον Γυμνασιάρχῃ της. Σήμερα ἴσως δὲν θὰ μᾶς ἔκανε ἕνας τέτοιος ἄνθρωπος. Τότες ὅμως ἦτανε ἴσα ἴσα ὁ τι ἤθελε ἡ ῥωμησοῦνη ἄνθρωπος τῆς καρδιᾶς καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ῥήτορας καὶ ποιητῆς, τὸν κατακρίνανε μερικοὶ γιατί ἀγαποῦσε παραπολὺ τὴ ῥητορικὴ, καὶ μετέδωσε τὴν ἀγάπη αὐτὴ καὶ 'ς τὴ νεολαία. Ἐκεῖνο ὅμως ποῦ ἐκάμανε αὐτὴ τὴν ὄχι ἄτοπη κρίσι ἐλησμονήσανε πῶς αὐτὴ ἡ ῥητορικὴ ἐθαυματουργήσε μέσα 'ς τὰ μακρινὰ καὶ ἀγνώριστα τουρκοχώρια ποῦ σκρπισθήκανε κατόπι οἱ μαθηταὶ του. Σήμερα ὅλοι ξέρουνε πῶς μᾶς χρειάζεται παιδεία για νὰ πάμε ἐμπρὸς 'ς τὸν κόσμον. Κι' ὅσοι δὲν τὸ ξέρουνε, δὲν ἔχουν παρὰ νὰ κυττάζουν πῶς μᾶς ξεσλαβίζουν τὴ Ρούμελη οἱ καλοὶ γειτόνοι μας, καὶ θὰ τὸ μάθουν. Τότε ὅμως ἐχρειαζοῦτανε ὁ κόσμος «κήρυγμα» για νὰ τὸ χωρέσῃ ὁ νοῦς του, καὶ ν' ἀνοίγῃ τὰ πουγγιά του για σκολειὰ καὶ για δασκάλους, μάλιστα ἐκεῖ ποῦ δὲν εἶχε Κυβέρνησι νὰ φροντίξῃ για τέτοια. Νὰ γιατί ἐχρησίμεψε ἡ ῥητορικὴ ἐκείνη, νὰ γιατί ἐστάθηκε ἔθνικὸς εὐεργέτης ὁ Σερούιος.

Τὸν καιρὸ ἐκεῖνο φαίνεται πῶς σὲ κάθε ψύλλου πῆδημα ἐβγαζανε κ' ἕνα λόγο οἱ δασκάλοι. Τέτοιους λόγους πρέπει νὰ ἐβγαλε ὁ Σερούιος ἀμέτρητους. Τὰ «Σκαλαθύρματά» του δὲν τοὺς ἔχουν ὅλους. Μέσα 'ς αὐτοὺς τοὺς λόγους ὁ διθύραμβος ἐπαράβγαινε μὲ τὰ ῥητο-

ρικὰ σχήματα, — ὁ Πινδαρος μὲ τὸ Δημοσθένη. Τὸ ὕφος του ἦτανε ὑψηλὸ, δεσποτάδικο, ὅτι τέτοιο θέλετε. Ὁ ἦχος, ἡ μουσικὴ σειρά τῶν λόγων, ἔδιναν κ' ἔπαιρναν 'ς τὴ ῥητορικὴ του. Καὶ ἂν δὲν ἦτανε κάθε λέξι του βαμμένη μέσα 'ς τὸ αἷμα τῆς πατριωτικῆς καρδιᾶς του, θὰ καταντοῦσε ἴσως βαρετὸς μὲ τὰ μεγάλα του λόγια. Ἀλλὰ τὸ ἱερὸ ἐκεῖνο αἶσθημα τ' ἀγίαζε ὅλα, ἐνθουσίαζε καὶ τοὺς γέροντες ποῦ μόλις καταθέσανε τὰ ὄπλα, καὶ τοὺς νέους ποῦ βλέπανε ἀκόμα ν' ἀχνίζῃ τὸ αἷμα τῶν πατέρων τους.

Ἡ μεγάλη του μάθησι καὶ τὸ ἐκτακτὸ του μνημονικὸ φαίνονταν ἀπ' τ' ἀμέτρητα ῥητὰ ποῦ στολίζανε τοὺς λόγους ἐκείνους. Ἐδιαλεγε τοὺς πιεὶ βροντεροὺς στίχους τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ Πινδαρου, καὶ μ' αὐτοὺς ἀρχίζε, ἐξακολουθοῦσε, κ' ἐτελείωνε τοὺς ἀτέλειωτους λόγους του. Ἐδῶ κ' ἐκεῖ ἄκουες καὶ δικούς του στίχους, ἐπειδὴ καὶ 'ς τὴ στιχοιργία δὲν πήγαινε πίσω, στιχοιργία φυσικὰ φορτωμένη μὲ ὅλα τὰ κουδούνια τῆς σχολῆς τῶν Σούτζων. Εἶχε δὲ καὶ δικές του φιλοσοφικῆς γνώμες ὁ Σερούιος, καὶ δὲν τὲς ἔκρυβε μὴδ' αὐτές. Παραδειγμα: δὲν παραδεχότανε τὴ θλάσι τοῦ φωτός. Ἐπρωτιμοῦσε τὲς ποιητικῆς θεωρίαι τοῦ Σαιμπιέρου, καὶ τὲς ἐδίδασκε καὶ 'ς τὴ ψυχολογία του μ' ἕνα ἀκατανόητο πείσμα. Ἡ ψυχολογία του εἶνε ἀπ' ἀρχῆς ἕως τέλος ἕνα ἐγκώμιον τοῦ ἀγαπημένου του Πλάτωνος.

Ἐπεται τὸ τέλος

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

ΘΑΝΑΤΟΣ ΦΙΛΟΥ

Αἱ κατωτέρω συγκινητικαὶ σελίδες ἀπεσπάσθησαν ἐκ τοῦ Ἡμερολογίου τοῦ Μισελῆ, δημοσιευθέντος πρό τινας ὑπὸ τῆς χήρας του. Ὁ περιώνυμος συγγραφεὺς συνεδέετο κατὰ τὴν νεότητά του δι' ἀδελφικῆς φιλίας μετὰ τινος συναδέλφου του ὀνόματι Ποανσῶ, ὅστις ἕνωρις ἀνηράγῃ ὑπὸ φθίσεως. Τὸν θάνατον αὐτοῦ καὶ τὴν σπαρακτικὴν ὁδύνην ἣν ἠσθάνθη ἐπὶ τῇ ἀπώλειᾳ του περιγράφει ἀπαραμίλλως εἰς τὰς σελίδας ταύτας τοῦ Ἡμερολογίου του.

Τετάρτη. 21. — Τὰ πάντα ἐτελείωσαν! Ὁ Ποανσῶν ἀπέθανε τὴν 14. Τὸν εἶδα τὴν Δευτέραν ἐνῶ μετέβχιναι εἰς τὰς παραδόσεις μου καὶ ἐτρόμαξα διὰ τὴν ἐπελθοῦσαν κατὰ τὴν νύκτα μεταβολὴν καὶ ἀλλοίωσιν τοῦ προσώπου καὶ τῆς χροιάς του. Ἦναγκάσθη νὰ πλησιάσω εἰς τὴν ἐστίαν διὰ ν' ἀποκρῦψω τὰ δάκρυά μου. Ἡ δεσποινὶς Ρουσσῶ, ἣτις ἦλθε μετ' ὀλίγον, κατελήφθη ὑπὸ τῆς αὐτῆς συγκινήσεως. Ἐτρεμον μήπως τὴν ἴδη κλαίουσαν καὶ προσεπάθουν, καταστείλας τὴν ταραχὴν μου, νὰ διατηρῶ ξηρὰ τὰ ὄμματα καὶ γαλήνιον τὸ πρόσωπον. Καθήμενος παρὰ τὴν κλίνην του ἐκράτουν εἰς χεῖρας βιβλίον μὲ τὸ πρόσχημα ὅτι ἀνεγίνωσκον, πράγματι ὅμως ἡ προσοχή μου δὲν ἀπεσπᾶτο ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁσάκις ἤ-

νοιγε τούς ὀφθαλμούς του, τούς ἔστρεφε πρὸς ἐμέ. Ἡ στενοχωρία του ἦτο μεγίστη· ἀνέπνεε μετὰ μεγάλης δυσκολίας.

Καθ' ἦν στιγμὴν ἀπερχόμενη, ἡ μήτηρ του τοῦ ἔδωκεν ἓν βαλάντιον. Τὴν ἠύχαριστησε λέγων ὅτι θὰ τὸ ἔφερεν ἐπ' αὐτοῦ εὐθύς ὡς ἠ-θελε δυνηθῆ νὰ ἐξέλθῃ. Ἦθελεν ἄρα γε νὰ τὴν καθησυχάσῃ ἢ μήπως ἐτήρει μέχρι τῆς τελευ-

Πᾶσαι αἱ λεπτομέρειαι τῆς πενθίμου ταύτης ἐβδομάδος ἐχαράχθησαν τόσον βαθέως εἰς τὴν δυστυχῆ καρδίαν μου, ὥστε θὰ μείνωσιν ἐν αὐτῇ διὰ παντός,

Quamquam animus meminisse horret.....

εἰ καὶ τὸ πνεῦμά μου μετὰ τρόμου τὸ ἐνθυ-μεῖται. ὡς λέγει ὁ Βιργίλιος. Θὰ ἦτο ὅμως ἀν-ανδρία, οὕτως εἰπεῖν, ἂν ἀπέφευγα ν' ἀνοίξω



Ὁ Πόλος θεωρεῖτο ἀπρόσιτος εἰς τὸν ἄνθρωπον. (σελ. 148)

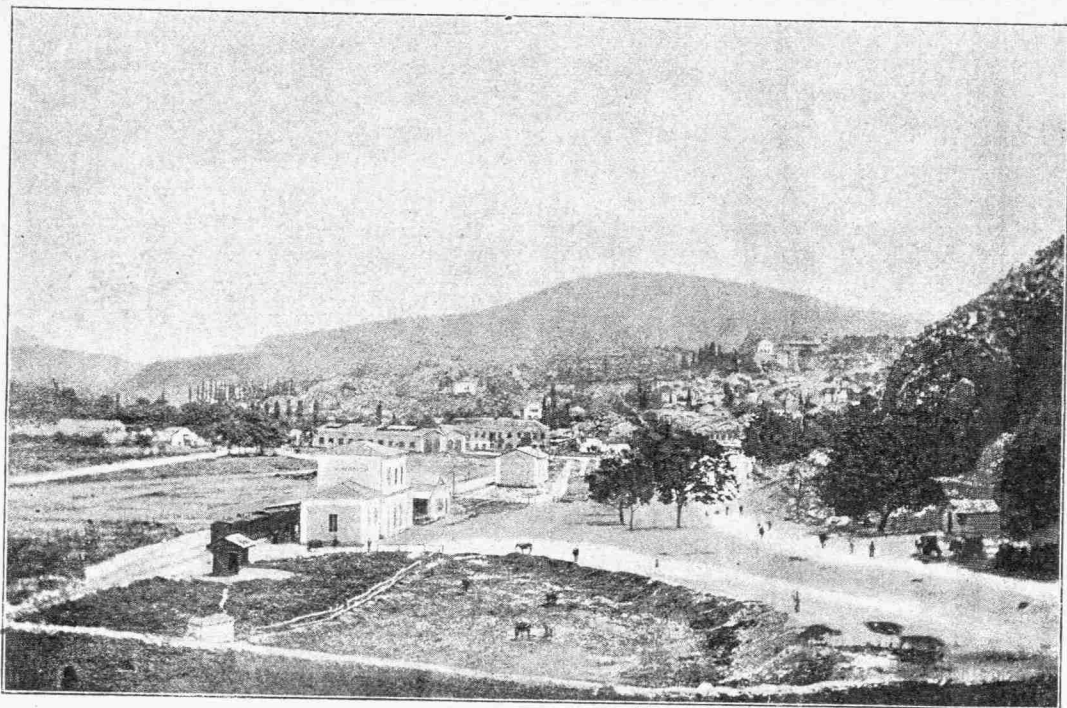
ταίας στιγμῆς, ὡς ὄλοι οἱ φθισικοί, ἀκατανίκητον ἐλπίδα;... Μόνος ὁ Θεὸς τὸ γινώσκει.

Ἐπανερχόμενος ἐκ τῶν παραδόσεών μου περὶ τὴν πέμπτην ὥραν τὸν ἐπανείδον ἐπὶ τινὰς στιγμῆς. Ὅτε τὸν ἀπεχαιρέτισα, μοὶ ἔτεινε τὴν χεῖρα μετὰ πολλῆς ζωηρότητος, παρὰ τὴν συνήθειαν του καὶ ἔθλιψε τὴν ἰδικήν μου τρυφερώς. ... Ἦτο ὁ τελευταῖός του ἀποχαιρετισμός. Ἐξερχόμενος ἠρώτησα τὴν ἀδελφὴν του. « Πιστεύετε ὅτι ἔμπορεῖ νὰ συμβῇ τίποτε ἕως αὔριον; » Μοὶ ἀπήντησεν: « Ὅχι. » Δὲν ἠδυνήθη νὰ προσθέσω λέξιν· ἡ καρδία μου ὑπερέξεχειλιζεν....

Πρέπει ἄρα νὰ γράψω ὅ,τι ἐπηκολούθησεν;

πάλιν τὴν πληγὴν Δοιπόν, σήμερον, Τετάρτην, οἱ μαθηταὶ ἐσχόλαζον ἕνεκα τῆς ἐπετείου ἐορτῆς τοῦ δουκὸς τοῦ Βερρύ. Δυστυχῶς ὅμως παρὰ τὸ σύνθησι, εἶχα νὰ παραδώσω μάθημα πρὸς τὸν νέον Ῥουσσὲλ μεταξύ τῆς ὀγδόης καὶ τῆς ἐνάτης. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ μὲ ἀνεζήτητον πανταχοῦ ὅπου δὲν εὐρισκόμην. Μόνον καθ' ἦν στιγμὴν ἐξερχόμενη ἐκ τῆς κατοικίας τοῦ Βριάν λίαν ἀφηρημένος ἢ θυραρὸς μοὶ εἶπεν: « Ἐνας φίλος σας εἶνε εἰς τὰ ὕστερα! »

Ἡ ὁμίχη μοὶ ἐφάνη ἔτι μᾶλλον πυκνουμένη, τὸ πᾶν μετεβλήθη. Ἐτρεῖσα χωρὶς νὰ σταματήσω ποσῶς. Ἐφθασα... Ἦτο ἀργά!



Η ΠΡΟΝΟΙΑ ΚΑΙ Ο ΣΙΑΔΡΟΔΡΟΜΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ ΝΑΥΠΛΙΟΥ

[Ἐκ φωτογραφίας τοῦ κ. Ι. Γεωργαντοπούλου]

Εὔρον τὴν Βιργινίαν θρηνοῦσαν. «Ἄ, Θεέ μου!...» Ὁρμησα πρὸς τὸν θάλαμον... δὲν ὑπῆρχε πλέον ὁ φίλος μου... Ἔβλεπα μόνον ἐν σῶμα τὸ ὁποῖον ἐφαίνετο κοιμώμενον. «Ἄ, κύριε! ἀπέθανε προφέρων τὸ ὄνομα σας.» Δὲν ἀντείχον πλέον. Ἔλαβα τὴν χεῖρά του ἦτο ἀκόμη εὐκαμπτος καὶ ὑπόθερμος. Ἄλλὰ ποῦ ἦτο ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἢ τὸσον ἀγνή καὶ τὸσον τρυφερά; «Καῦμένο παιδί, καῦμένο παιδί!...» μὲ αὐτὸ μόνον τὸ ὄνομα ἠδυνήθη νὰ τὸν ἀποκαλέσω. Καὶ τῶ ὄντι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἶχον ἀποκτήσει πρὸς αὐτὸν αἰσθήματα πατρός.

Ἔπρεπε τώρα νὰ φροντίσωμεν περὶ τῆς μητρός. Εὗρίσκετο εἰς τὸ προάστειον τοῦ Τάμπλ, παρὰ τῆ ἀδελφῆ της. Τὴν εὔρομεν πνιγμένην εἰς τὰ δάκρυα. Ἡ λύπη της ἔκχεε καὶ τὰ ἰδικὰ μας νὰ ρεῦσωσι μὲ νέχνη ἀφρονίαν. Ὅτε εἰσῆλθον μὲ περιεπτύχθη καὶ μὲ ἠσπάσθη παραφώρας.

«ὦ ἀγαπητὲ φίλε τοῦ υἱοῦ μου, θὰ εἶσαι τώρα ὁ ἰδικός μου φίλος.» Τρεῖς παιδιά, ἐξ ὧν μία κόρη, δὲν ἔλλαιον ὀλιγώτερον ἀπὸ ἡμᾶς. Πολλάκις μοῦ ἦλθεν ἡ διάθεσις νὰ ὀρμήσω καὶ νὰ σφιγξῶ εἰς τὰς ἀγκάλας μου τὰ ἀτυχεῖ ἐκεῖνα μικρά. Πόσον χάριν τῆς μνήμης ἐκείνου, ἐμελλε νὰ μοῦ καταστῆ προσφιλὴς ὀλόκληρος αὐτὴ ἡ οἰκογένεια!

Κατὰ τὴν ἐπάνοδόν μου ἐπροφασίσθη ὅτι εἶχα νὰ δώσω εἰς τὴν Βιργινίαν τὰς διευθύνσεις μερικῶν ἀτόμων διὰ νὰ τὸν ἐπανίδω πάλιν,

πρὶν ἐπαναλάβω τὰς ἰδιαιτέρας μου παραδόσεις. Ὑπεσχέθην εἰς τὴν ἀδελφὴν του νὰ ἐπανεέλθω διὰ ν' ἀγρυπνήσω τὴν νύκτα. Τὴν ἐσπέραν περὶ τὴν ἐβδόμην ὥραν, ἐνῶ ἦτο:μαζόμεν ν' ἀναχωρήσω, ἐπειδὴ ἤμην σχεδὸν νῆστις, κατελήφθην ὑπὸ σκοτοδίνης καὶ ὑπὸ τοιαύτης ἀδιαθεσίας, ὥστε παρακάλεσα τὸν πατέρα μου νὰ μοῦ προσφέρῃ τὸν βραχίονά του ὅπως στηριχθῶ. Ἦθελε νὰ ἔλθῃ καὶ αὐτὸς διὰ νὰ τὸν ἴδῃ διὰ τελευταίαν φορὰν ἀκολούθως ἠθέλησε καὶ αὐτὸς νὰ μείνῃ. Κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τῆς πενθίμου ταύτης νυκτὸς αἱ ἰδέαι μου διεδέχοντο ἀλλήλας μετ' ἄκρας βραδυότητος. Τὸσον ἤμην σωματικῶς καταβεβλημένος καὶ τὸσον τὸ ἠθικόν μου ἦτο συντετριμμένον, ὥστε παρὰ τὴν προσδοκίαν μου ἔπασχον ὀλιγώτερον ἐκ τῆς θλίψεώς μου. Περὶ τὸ μεσονύκτιον ὁ πατήρ μου εἰσῆλθεν ὅπως μᾶς ἀντικταστήσῃ· ἀλλ' ἐγὼ ἠρνήθην, ὅπως ἦτο εὐλογον. Πρὶν ἀποσυρθῆ, ἀνήγειρε τὸ σκέπασμα τὸ καλύπτον τὴν μορφήν του καὶ οἱ τρεῖς δὲ ἔστημεν παρατηροῦντες. Τὸ πρόσωπον εἶχεν ἐν τῶ θανάτῳ καλλονὴν ἐξαισίον. Τὸ δέρμα ὠχρότερον ἀφ' ὅσον ποτὲ ὑπῆρξεν, πλησίον εἰς τὴν μαύρην κόμην του, ἀπετέλει τὸσον ζωηρὰν ἀντίθεσιν, ὥστε ἂν δὲν ὑπῆρχεν ἡ γαληνιὸς καὶ ἀγγελικὴ πραότης τῶν χαρακτηριστικῶν του, ἡ καλλονὴ αὐτῆ θὰ εἶχε ἔτι τὸ τρομακτικόν.

Ὅτε εὗρήθην μόνος μετὰ τοῦ πατρός μου, προσεπάθησα ν' ἀποσεῖσω τὴν νάρκην μου. Εἰς ἐσταυρωμένους καὶ ἐν ἀγγεῖον πλήρες ὕδατος

ήγιασμένοι είχαν αποτεθῆ ἐπὶ τοῦ στήθους του ἐμπροσθεν δὲ τῶν παραπετασμάτων τῆς κλίνης, ἅτινα ὁ πατήρ του ἐπανάκλεισεν, ἕκαστε λαμπράς. Ἡ πένθιμος αὕτη διασκευὴ προσέθετεν ἀνέφραστον τινα φρίκην εἰς τὴν θλίψιν μου. Μοῦ ἐνεποίει ἰδίως φοβερὰν ἐντύπωσιν ἡ ἰδέα ὅτι τὸ ταλαίπωρον ἐκεῖνο σῶμα, τὸ πρὸ ὀλίγου ἀκόμη τόσων ἀπολαύον περιποιήσεων, κατέκειτο νῦν ἐπὶ ἀχυρίνης στρωμνῆς, ἐν νυκτὶ τόσον παγερᾶ! Ὅπως ἀπαλλάξω τὸ πνεῦμά μου ἀπὸ τόσον ζοφερῶν εἰκόνων, εἰσῆλθον εἰς τὸ παρακείμενον δωμάτιον καὶ ἐκεῖ, περισσότερον ὢν κύριος ἑμαυτοῦ ἔλαβα τὸν κάλαμον καὶ ἔγραψα πρὸς τὸν φίλον μου....

Δευτέρα ὥρα τῆς πρωίας.—Καῦμένο παιδί! ἐξακολουθῶ τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο τὸ ὁποῖον ἤρχισα χάριν σοῦ. Μοὶ εἶνε ἀδύνακτον μεθ' ὅλην αὐτὴν τὴν νεκρώσιμον διασκευὴν, νὰ πιστεύσω εἰς τὸν θάνατόν σου, ν' ἀπαρνηθῶ πᾶσαν ἐλπίδα. Ὁ δίκαιος δὲν εἶνε δυνατόν ν' ἀπολεσθῆ ἐξ ὀλοκλήρου. Βεβαίως θὰ ἐπανιδώμεν ἀλλήλους. Ἀλλὰ πῶς γίνεται δύο ψυχαὶ αἵτινες αἴποτε ἦσαν ἐν πύματι συνηνωμένοι, ν' ἀποχωρίζωνται τόσον σκληρῶς; Διὰ τίνος μέσου τώρα δύναμαι νὰ συνενωθῶ μετὰ τῆς ἰδικῆς σου; Καὶ ὅμως ὑπάρχει. Ἄκουσέ με λοιπόν, ὅπου καὶ ἂν εὕρισκεσαι.

Ἄ! διατὶ νὰ μὴ ἐπωφεληθῶ περισσότερον σοῦ, τῆς φιλίας σου, τοῦ παρελθόντος αὐτοῦ, τοῦ ἀνεπιστρεπτεῖ ἀποπτάντος; Χθὲς ἀκομὴ ἦσο ἰδικός μου. Ὁφείλον νὰ σὲ διαφιλονικῆσω πρὸς τὸν θάνατον, νὰ σὲ σφιγξω καὶ νὰ μὴ σὲ ἀφήσω εἰμὴ ἀφοῦ ἤθελεν αὐτός σὲ παγώσῃ εἰς τὰς ἀγκάλας μου. Τὸ βλέμμα σου μὲ ἀνεζήτησε κατὰ τὰς τελευταίας σου στιγμᾶς. Μὴ βλέπων με, ἀπῆλθες ἴσως μὲ τὴν πικρὰν σκέψιν ὅτι σὲ παρημέλουν. Ὡ, καῦμένο μου παιδί!.... Ναί, ὅσον δύσκολον καὶ ἂν μοῦ ἦτο νὰ θραύσω τὴν ἀλυσίν μου, τὰ πάντα θὰ ἐγκατέλειπον διὰ νὰ παρευρεθῶ καὶ νὰ κλείσω τοὺς ὀφθαλμούς σου.... Ἄ! δὲν εἰμαι ἄξιος νὰ εὐρεθῆ ἄλλος τις ὅπως κλείσῃ τοὺς ἰδικούς μου.

Καὶ διὰ τοὺς λόγους ἐκείνους, οὓς μοὶ ἀπέσπασεν ἡ ἀνυπομονησία ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου σου, πῶς θὰ δυναθῶ ποτὲ νὰ ἐξαγνισθῶ; Τοὺς γνωρίζεις τώρα καὶ ἡ ἐπιείκειά σου ἴσως μοῦ τοὺς συγχωρεῖ. Ἀλλ' ἐγὼ ὄχι. Βαρύνουσι πάντοτε τὴν συνείδησίν μου. Καὶ ὅμως σὲ ἠγάπων πολὺ, ὅσον σκαιός, ὅσον εὐερέθιστος καὶ ἂν ἐφάνην. Γινώσκεις τὸ κακόν, γινώσκεις ἐπίσης τὸ ἀγαθόν. Αὐτὸ ἄς συνηγορήσῃ ὑπὲρ ἐμοῦ. Ἐνθυμήσου τὴν ἡμέραν καθ' ἣν εἰς παρομοίαν ἐποχῆν, σὲ συνώδευον ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῶν Ἀγγλων, ἐνθα κατόκεις τότε, μέχρι τῆς γεφύρας τῆς Μαρίας. Οἱ ὀφθαλμοί μου, ὅτε ἀπεχωρίσθημεν, ἐπλήσθησαν δακρῶν. Ἡ κακὴ δίκαι-

τα ὑπέσκαπτεν ἕκτοτε τὴν ὑγίαν σου καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἔσον τὸ προαίσθημα ἀγνώστου τινὸς συμφορᾶς. Ἀλλὰ πῶς ὁ θάνατος ἠδυνήθη νὰ σὲ παραλάβῃ πρὸ ἐμοῦ! Πῶς τοιοῦτοι δεσμοὶ ἠδυνήθησαν νὰ συντριβῶσιν!»

Κατὰ τὴν ἕκτην ὥραν ἐπέστρεψα εἰς τὸν θάλαμον ὅπως τὸν ἐπανιδῶ διὰ τελευταίαν φοράν. Ἡ χεὶρ του εἶχε καταστῆ σκληρὰ κατὰ τὴν ἐπαφὴν, ψυχρὰ καὶ ἄκαμπτος. Ἐφρικίασα. Ἀλλ' εἰς τὸ πρόσωπον διατηρεῖτο ὁ αὐτός, ἐκεῖνος δὴν ἠγάπων. Τὸν ἀπεχειρέτισα ὑψηλοφώνως. Ἦτο αὐτὴ ἡ ἀλγεινότερα στιγμὴ τῆς λύπης... Ὁ πατήρ μου μὲ παρέσυρεν. Ἐξῆλθον εἰς τὰς ἀγκάλας του. Τῆς σκοτεινῆς εἰσέει νυκτός ὁ ζόφος ἐπετεινετο ὑπὸ παγερᾶς οὐμίχλης. Τὰ δάκρυα, ἅτινα δὲν ἠδυνάμην νὰ καταστείλω, ἐπάγων ἐπὶ τοῦ προσώπου μου.

Ἐπιστρέψας εἰς τὴν οἰκίαν μου ἐρρίφθην ἐπὶ τῆς κλίνης μου μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ εὔρω εἰς τὸν ὕπνον μίαν ὥραν λήθης. Ἀλλ' ὑπῆρξεν ἀδύνακτον. Ἦτο πάντοτε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου, εἰς τὸν ἀφῆκα πρὸ ὀλίγου. Μύριοι συγκεχυμένοι λογισμοὶ μ' ἐτάρασσον. Κατὰ τὴν δεκάτην ὥραν εἶδον προσελθόντα τὸν Πορέ, ὅστις ἔμαθε τὸν θάνατον μόνον ἐκ τῆς νεκρωσίμου ἀγγελίας. διὰ τοῦτο ἔτι μᾶλλον ἡ προθυμία του μὲ συνεκίνησεν.

Ἀνεχωρήσαμεν ὁμοῦ διὰ τὴν ὁδὸν Ἀγκουλέμης. Τὸ φέρετρον ἦτο ἤδη ὑπὸ τὸν πυλῶνα, καὶ πολὺς κόσμος εἰς τὴν ὁδόν, ἀνθρωποὶ πολυσχολοὶ, οἵτινες ἐλάλουν ἀκόσμως περὶ τῶν συμφερόντων των. Ἡ γενικὴ αὕτη ἀδιαφορία μὲ κατελύπησεν, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ ἰδέα ὅτι ἀφήσαμεν εἰς ἄλλας χεῖρας τὴν φροντίδα ὅπως τὸν θάψωσιν.

Εἰς τὸν ναόν, ἄλλοῖα ἦτο ἡ ἀφορμὴ τῆς ταραχῆς μου. Οἱ νεκρώσιμοι ψαλμοί, ψαλμοὶ ἐναλλαγῆς ἀγανακτήσεως καὶ ἰκεσίας μ' ἐβύθιζον ἔτι μᾶλλον εἰς τὸ πένθος μου. Ἀλλ' ὅτε περὶ τὸ τέλος τῆς τελετῆς, ἐν τῇ ἐπακολουθησάσῃ βαθεῖα σιγῇ αἴφνης ὁ ἱερεὺς ὕψωσε τὸν σταυρόν, τὰ δάκρυά μου ἐξηράνθησαν, ἀνεῦρον σκέψεις παρηγορητικὰς: τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἀθανασίαν.

Ἀλλὰ τοῦτο διήρκεσεν ἐπὶ βραχὺ. Κατὰ τὴν εἰσοδὸν μας εἰς τὸ νεκροταφεῖον, ἡ θεὰ τῶν δένδρων βριθόντων χρυστάλλων μοὶ προὔξεν ἕνα ἐκ νέου ἀλγεινὴν ἐντύπωσιν.

Εἰς ταύτην λοιπὸν τὴν ἔχθρικὴν φύσιν ἐμέλωμεν νὰ τὸν παραδώσωμεν, νὰ τὸν ἐγκαταλείψωμεν διὰ παντός; Πῶς νὰ περιγράψω τὴν ὀδυνην, ἣν ἠσθανόμην ἐνῶ ἀνηρχόμεθα βραδέως τὴν πένθιμον ἐκείνην δενδροστοιχίαν; Ἀλλ' ἡ σκληροτάτη πασῶν στιγμὴ, ὅτε ἠσθάνθην ἑαυτὸν ἀποπνιγόμενον, κατασυντριβέντα ὑπὸ ἀφάτου θλίψεως, ἦτο ἡ τῆς καταβιβάσεως τοῦ φερέτρου εἰς τὸν τάφον. Κακῶς διευθυνόμενον τὸ φέρε-

τρον, κατέπεσε κλονούμενον, προσκρούον εἰς τοὺς τοίχους τοῦ λάκκου, καὶ τὰ κτυπήματα αὐτὰ μοὶ ἐφάνιντο τόσοι μωλωπισμοὶ διὰ τὸ ταλαίπωρον ἐκεῖνο σῶμα ὅπερ παρεδίδετο ἀνυπεράσπιστον. . . Ἐπειτα ἤκουσα τὸ ἀπεσκληρυνμένον ἐκ τοῦ παγετοῦ χῶμα καταπίπτον ταχέως ἐπὶ τοῦ φερέτρου μὲ τὸν κρότον ἐκεῖνον τὸν ὑπόκωφον, ὅστις ὠμοίαζε πρὸς ἱκεσίαν, πρὸς θλιβερὸν παράπονον. Ὁλόκληρον τὸ ἐδάφιον τοῦ ψαλμοῦ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν μνήμην μου: «*Ἐκ βαθέων ἐκέκραξά σοι!* . . .»

Ἔγωγε, οἱ ἀσπλαγχνοὶ φιλόσοφοι, ἄς μὴ μᾶς λέγῃσι πρὸς παρηγορίαν μας ὅτι καὶ ὁ θάνατος ἐπίσης προέρχεται ἐκ τοῦ Θεοῦ! Τὸ συναίσθημα αὐτὸ τῶν δικαιωμάτων τῆς φύσεως, μήπως τάχα ἐμποδίζει τὴν φρίκην τοῦ τάφου, ὅστις μᾶς παραλαμβάνει διὰ νὰ μὴ μᾶς ἀποδώσῃ πλέον ἐκείνους οὓς ἠγαπήσαμεν; . . .

Ὅτε ἐπέστρεψα, δὲν ἠδυνήθην νὰ εὔρω εἰμὴ λόγους σκληροῦς δι' ἐμαυτὸν καὶ διὰ τοὺς ἄλλους! «Ὁ φίλος σου, εἶπα πρὸς τὴν Παυλίαν, ἔχει τώρα δύο μέτρα χῶμα ἐπάνω ἀπὸ τὸ στῆθος του.» Ἄ! καὶ ἐγὼ ἐπίσης ἠσθανόμην νὰ μοῦ βαρύνῃ τὸ στῆθος καὶ νὰ μὲ συντρίβῃ ὁ ὄγκος αὐτὸς τῶν δύο μέτρων τοῦ χῶματος! Εἶνε εὐτύχημα ὅτι κατῴρθωσα νὰ θέσω τέρμα εἰς τὸν πόνον μου, διότι ἄλλως νομίζω ὅτι θ' ἀπέθνησκον. Τὸ αἷμά μου καὶ ἡ χολή μου συνταραχθέντα μὲ κατέβαλον βαρέως καὶ κατήργησαν πᾶσάν μου σκέψιν. Ἐπὶ οὐκὼ ἡμέρας ἤμην ὡς νὰ μὴ ἔζων, ἢ μᾶλλον δὲν ἔζων εἰμὴ ὅπως

αἰσθάνωμαι τὴν σωματικὴν μου ἀσθένειαν καὶ οὐδὲν ἄλλο.

Κυριακὴ 25. Μὲ ὄλον τὸ δριμύ ψυχὸς ἐπέστρεψα μετὰ μεσημβρίαν εἰς τὸ νεκροταφεῖον. Ἀπέσπασα ἐκ τῆς παγωμένης γῆς πολλοὺς λίθους ἐπαρκεῖς ὅπως ἀνεγείρω μικρὰν πυραμίδα. Εἰς τὴν κορυφὴν ἀπέθηκα τοὺς δύο στεφάνους μου, τὸν ἕνα λευκὸν καὶ τὸν ἄλλον ἐρυθρόν. Τοιουτοτρόπως τὸ πρῶτον μνημεῖον τὸ ἀνεγερθὲν ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐγένετο διὰ χεῖρός μου.

Ἡθελῆσα ἐπίσης νὰ ἐπανίδω τὸν θάλαμόν του ἐν τῇ ὁδῷ Ἀγκουλέμης. Εὗρον τὴν μητέρα του ἤδη συνελθοῦσαν.

Ἡ τόσον ταχεῖα παρηγορία μ' ἐλύπησε περισσότερο ἀφ' ὅ,τι θὰ μὲ ἐλύπουν τὰ δάκρυα. Μὲ παρεκάλεσε νὰ μεταβῶ ὅπως παραλάβω τὰ ἐνδύματα καὶ τὰ βιβλία τὰ ὅποια εἶχεν ἀφήσῃ εἰς τὸ λυκεῖον τοῦ Ἀγίου Λουδοβίκου ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ταχείας ἐπανόδου. Ἐφρικίων ἐκ τῶν προτέρων ἐπὶ τῇ ιδέᾳ ὅτι ἐμελλον νὰ ἐγγίσω τὰ θλιβερά ἐκεῖνα λείψανα, τὰ ὅποια ἦσαν ἀκόμη θερμὰ ἐκ τῆς ἀτυχοῦς ζωῆς του. Καὶ ὅμως τὸ ἔπραξα. Οὐδὲν σκληρότερον ἐν τούτοις. Μετεκόμισα τὰ πάντα εἰς τὸ δωμάτιόν μου, ἀναμένων ὅπως ἡ οἰκογένειά του τὰ ἀπαιτήσῃ καθὰ εἶχε δικαίωμα. Ἀλλὰ θὰ κρατήσω δι' ἐμὲ τὸ προσφιλέστερον ἐνθύμιον, τὸ μικρὸν σημειωματάριον, ἐνῶ ἔγραψε τοὺς μυχαιταίτους αὐτοῦ λογιζομένους, τὸ ὅποῖον ἐπανεπαύθη τόσον καιρὸν ἐπὶ τῆς καρδίας του! Μετάφρασις X.

ΑΜΕΡΙΚΗ ΚΑΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ⁽¹⁾

Οἱ «*δισεκατομμυριοῦχοι*». — Μερικαὶ ἀμερικανικαὶ περιουσίαι. — Ἡ ἀτέλεια τῶν λεξικῶν. — Οἱ βασιλεῖς τῆς Ἀμερικανικῆς Δημοκρατίας. — Εὐτυχία καὶ πλοῦτος. — Ποντικοπαγίδες ἐκατομμυρίων. — Ἡ οἰκογένεια καὶ τὸ Χρηματιστήριον. — Πῶς κτιζοῦνται τὰ παλάτια τῶν ἐκατομμυριοῦχων. — Οἱ κίνδυνοι τοῦ μέλλοντος.

Τόσον τὸ χειρότερον ἂν πάθετε τίποτε, φίλοι ἀναγνώσται.

Ἴδου ὁ κατάλογος μερικῶν ἀμερικανικῶν περιουσιῶν:

Ὄνόματα	Κεφάλαιον	Ἐτήσιον εἰσόδημα
		ἢ ἐπὶ τοῖς %
	φράγκα	φράγκα
Γκοῦλδ	1,375,000,000	70,000,000
Μάκκαϋ	1,250,000,000	62,500,000
Βάνδερμπιλτ	625,000,000	31,250,000
Τζόνες	500,000,000	25,000,000
Ἄστορ	450,000,000	20,500,000
Στιούαρτ	200,000,000	10,000,000
Μπέννετ	150,000,000	7,500,000

Αὐτοὶ εἶνε οἱ ἠγεμόνες τῆς χώρας τῶν δολλαρίων, αἱ μεγαλύτεραι ἀγγλικάι περιουσίαι ὑπολεί-

πονται πολὺ αὐτῶν. Ἡ περιουσία τοῦ δουκὸς τοῦ Οὐενστμίνστερ, τοῦ πλουσιωτέρου Ἀγγλοῦ, ἀνέρχεται μόλις (τὸ μόλις εἶνε ὠραῖον) εἰς 400 ἐκατομμύρια φράγκων ἢ τοῦ δουκὸς τῆς Σουθερλάνδης εἰς 150 ἐκατομμύρια ἢ τοῦ δουκὸς τῆς Νορθουμπερλάνδης εἰς 125 ἐκατομμύρια, καὶ ἢ τοῦ μαρκησίου Μπιούτ εἰς 100 ἐκατομμύρια.

Αἱ κολοσσιαῖαι αὗται περιουσίαι ἔγειναν ἀπὸ τὰ μεταλλεῖα καὶ κυρίως ἀπὸ σιδηροδρόμους.

Ἡ λέξις «ἐκατομμυριοῦχος» ἐπομένως δὲν δίδει ἀκριβῆ ιδεάν τοῦ ἀμερικανικοῦ πλοῦτου. Πρέπει νὰ λέγωμεν «δισεκατομμυριοῦχος». Τὰ λεξικά, ἐπειδὴ ἴσως μέχρι τοῦδε ἡ ὑπαρξὶς ἀνθρώπων ἐχόντων περιουσίαν ὑπερβαίνουσαν τὸ δισεκατομμύριον ἐθεωρεῖτο ἀδύνατος, δὲν περιέλαβον τὴν λέξιν εἰς τὰς στήλας των. Πρέπει ὅμως νὰ σπεύσουν εἰς ἐπανόρθωσιν τῆς παραλείψεως.

Τὸ προσθετέον ἄρθρον δεόν νὰ ἔχῃ ὡς ἑξῆς:

Δισεκατομμυριοῦχος. — Ὅστις ἢ ἠτις ἔχει περιουσίαν ἐνός δισεκατομμυρίου τουλάχιστον. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἀπαντᾶται ἐν Ἀμερικῇ.

Περὶ τὸν νὰ εἰπωμεν ὅτι μὲ τὰ ἐκατομμύρια αὐτὰ τῶν ἐκατομμυρίων ὁ Γκοῦλδ εἶνε μεγάλη δύναμις.

(1) Ἴδε σελ. 55, 123, 139.